

YAZILI SORU ÖNERGELERİNİN MUHATABI OLARAK YÜKSEK SEÇİM KURULU

Fatih GÜLER¹

ÖZET

Seçimlerin başlangıç tarihinden itibaren, seçimin düzen içinde yönetimi ve denetimi ile ilgili bütün işlemleri yapma, seçimle ilgili bütün uyuşmazlıkları kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundur. Yüksek Seçim Kurulu'nun anayasal pozisyonu (yargı organı/idari makam/sui generis) doktrinde tartışmalı olan konulardan biridir. Yüksek yargı organlarının Yüksek Seçim Kurulu'nun anayasal pozisyonu ile ilgili verdikleri farklı kararlar da bu belirsizliğe katkı sağlamaktadır. Buna Yüksek Seçim Kurulu'nun farklı zamanlarda kendi niteliği ile ilgili farklı kararları da eklemek mümkündür.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin idareyi denetleme yollarından biri “soru” mekanizmasıdır. Daha önceden “yazılı” ve “sözlü” olmak üzere iki farklı çeşidi olan bu denetleme aracı 2017 anayasa değişikliklerinin ardından sadece yazılı olarak yöneltilmektedir. Yazılı soru, yazılı olarak en geç onbeş gün içinde cevaplanmak üzere milletvekillerinin, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlara yazılı olarak soru sormalarından ibarettir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri zaman zaman Yüksek Seçim Kurulu'nun görev ve yetki alanı ile ilgili konularda bakanlara yazılı soru önermelerini yöneltmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin yazılı soru önermeleri, Yüksek Seçim Kurulu'nun soru önermeleri konuyla ilgili aldığı kararlar, ve Adalet Bakanı'nın konuyla ilgili soru önermelerine verdiği cevaplar Yüksek Seçim Kurulu'nun niteliği ile ilgili farklı bir perspektiften değerlendirme imkanı vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yüksek Seçim Kurulu, Yazılı Soru, Türkiye Büyük Millet Meclisi.

¹ Dr., Öğr. Gör., Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Çan Meslek Yüksekokulu, fatih.guler@comu.edu.tr, ORCID NO: 0000-0002-5365-5700.

SUPREME BOARD OF ELECTION AS THE RESPONSIBLE OF WRITTEN QUESTIONS

ABSTRACT

The Supreme Board of Election shall execute all the functions to ensure the fair and orderly conduct of elections from the beginning, take final decisions concerning the electoral matters, and receive the electoral records of the members of the Grand National Assembly of Turkey and presidential election. The constitutional position of the Supreme Board of Election (judicial body/administrative authority/sui generis) is one of the controversial issues in the doctrine. Different decisions of the Supreme Judiciary regarding the constitutional position of the Supreme Board of Election also contribute to this uncertainty. It is possible to add different decisions of the Supreme Board of Election regarding its own qualifications at different times.

One of the ways in which the Turkish Grand National Assembly supervises the administration is the "question" mechanism. This inspection tool, which had two different types, formerly "written" and "oral", is directed only in written form after the 2017 constitutional amendments. A written question is a question asked by deputies to the deputies of the President of the Republic or ministers in a written form, which is to be answered no later than fifteen days.

From time to time, members of the Turkish Grand National Assembly submit written questions to ministers on matters related to the duties and jurisdiction of the Supreme Board of Election. The written parliamentary questions of the members of the Turkish Grand National Assembly, the decisions taken on the written parliamentary questions of the Supreme Election Board, and the answers given by the Minister of Justice, give the opportunity to evaluate the quality of the Supreme Election Council from a different perspective.

Keywords: Supreme Board of Election, Written Question, GNAT.

1. GİRİŞ

Seçimler günümüz dünyasında demokratik sistemlerin olmazsa olmaz unsurların başında gelmektedir. Seçimler gerek yasama gerekse yürütme erklerinin uzun vadeli belirlenmesinde en etkili araç olup seçimlerin adil ve dürüst bir şekilde gerçekleşmesi tüm demokrasilerde yaşamsal öneme sahiptir (Gençkaya, 2019: 1329).

Doktrinde niteliği ile ilgili tartışma konusu olan iki anayasal kurum bulunmaktadır. Bunlardan biri Sayıştay diğeri ise Yüksek Seçim Kuruludur. Bilindiği üzere seçimlerin başlangıç tarihinden itibaren, seçimin düzen içinde yönetimi ve denetimi ile ilgili bütün işlemleri yapma, seçimle ilgili bütün uyuşmazlıkları kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kuruludur.

Yüksek Seçim Kurulu'nun niteliği ile ilgili tartışma ve belirsizliğin temelinde Anayasa'nın yasama bölümünde düzenlenmesi yer almaktadır. Bunun yanında Yüksek Seçim Kurulunun kendi anayasal konumu ile ilgili farklı tarihlerde verdiği farklı kararlar başta olmak üzere, Anayasa Mahkemesi'nin Danıştay'ın, Yargıtay'ın, Uyuşmazlık Mahkemesi'nin verdiği çelişkili kararların da etkisi olduğu söylenebilir (Güler, 2021: 31- 46).

Çalışmada Yüksek Seçim Kurulu'nun niteliği ile ilgili tartışmalarda bu zamana kadar ele alınmamış yönden konuya yaklaşılmıştır. Esasen Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yürütmeyi denetleme araçlarından olan “soru” mekanizmasının Yüksek Seçim Kurulu'nun görev alanı ile ilgili konularda ilgili bakanlar açısından işletilmesi hallerinde Yüksek Seçim Kurulu'nun konuya yaklaşımı temelinde Yüksek Seçim Kurulu'nun niteliği ile ortaya koyduğu tutumun belirlenmesi hedeflenmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu “Karar Arama” veri tabanından alınan bilgilere göre 1999-2021 yılları arasında Yüksek Seçim Kurulu 173 soru önergesi ile ilgili karar almıştır. Bu kararlarda yer alan soru önergeleri esas numaraları Türkiye Büyük Millet Meclisi Yazılı Soru Önergeleri Soru Formu ve Geçmiş Dönem Yazılı ve Sözlü Soru Önergeleri Soru Formundan sorgulanarak ilgili bakanların cevap verip vermediği, cevap verildi ise bu cevaba dayanak teşkil eden Yüksek Seçim Kurulu'nun verdiği kararlar araştırılmak suretiyle sonuç elde edilmeye çalışılmıştır.

2. SORU MEKANİZMASI

Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yazılı soru, genel görüşme, gensoru (mülga), meclis araştırması ve meclis soruşturması süreçlerinin işletilmesiyle yürütme organının denetlenmesini hedeflemektedir (Güler, 2022: 203). Anayasa'nın 98. maddesine göre “*Yazılı soru, yazılı olarak en geç onbeş gün içinde cevaplanmak üzere milletvekillerinin, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlara yazılı olarak soru sormalarından ibarettir*”. Daha önceden “yazılı” ve “sözlü” olmak üzere iki farklı çeşidi olan bu denetleme aracı 2017 anayasa değişikliklerinin ardından sadece yazılı olarak yöneltilmektedir.

Diğer denetim mekanizmalarına göre daha basit ve etki düzeyi düşük gözükmesine rağmen soru mekanizması, milletvekillerinin tek imza ile işletebildikleri yegâne denetim yoludur (Neziroğlu, 2006: 151). Uluslararası akademik literatürün çoğunda, parlamenter soruların yürütme organını sorumlu tutmak için bir mekanizma olduğu ve soruların paydaşların ilişkileri geliştirmek için çok az uygulaması olduğu ifade edilmektedir (Martin, 2011: 262).

Soru önergesinin arkasında bir konuda bilgi almak, hükümeti veya bir bakanı zor durumda bırakmak, seçmene/kamuoyuna mesaj vermek, kişisel reklâmını yapmak gibi birçok neden bulunabilir ve bazı soruların cevabından ziyade sadece sorulmuş olması bile yeterli görülmektedir (Neziroğlu, 2006: 152- 153). Ayrıca belli bir konuda soru sorularak veya belli konuda bilgi istenerek bakanlar uyarılmış olur (Gözler, 2019 : 684).

Bunların yanında soru mekanizmasına başvurma sıklığı kamu otoritesi ile vatandaşlar arasındaki iletişim eksikliğine karine teşkil edeceği gibi siyasi rekabet, muhalefetteki parlamenterlerin kendi siyasi çekiciliklerini geliştirmek gibi sebeplerden de kaynaklanabilir (Gençkaya vd. ,2006: 553-554). Fakat bunlar soru mekanizmasının zayıf, hazırlayıcı ya da dolaylı bir denetim aracı olması gerçekleri ile beraber önemsiz bir araç olduğu anlamına gelmez (Bakırcı ve Yalova, 2021 : 356).

3. YÜKSEK SEÇİM KURULU’NUN GÖREV ALANINA GİREN KONULAR İLE İLGİLİ SORU ÖNERGELERİ

Yüksek Seçim Kurulu’nun görev alanına giren konular ile ilgili soru önergelerinin %46’sı Adalet Bakanına, %50’si Başbakan, Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Başbakan Yardımcısına, %4’ü ise diğer bakanlara yöneltilmiştir. Yüksek Seçim Kurulu’nun görev alanına giren konular ile ilgili soru önergelerinden Başbakan, Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Başbakan Yardımcısına yöneltilen soru önergelerinin birçoğunun Adalet Bakanlığınca cevaplandırılmasının tensip olduğu görülmüştür.

Yüksek Seçim Kurulu 1999-2010 yılları arasında soru önergeleri ile ilgili verdiği kararlarda “*ilgili soru önergesine cevap verilmesinin Anayasa’nın yasama bölümünde yer alan Yüksek Seçim Kurulunun yargısal niteliği ve konumu ile bağdaşır görülmediğinden, soru önergesinde sorulan hususlara cevap verilmesine ilişkin istemin uygun görülmediğinden reddine*” yönünde hüküm kurmuştur. Bu tarihten sonra verdiği kararlarda ise tutum değişikliğine giderek aynı gerekçelerle soru önergesinde sorulan hususlara cevap verilmesine ilişkin istemin uygun görülmediğinden reddine karar vermekle birlikte “*(Yüksek Seçim Kurulu) Başkanlık Makamına konu hakkında cevap verilmesi hususunda yetki verilmesine*” yönünde karar vermiştir. Yüksek Seçim Kurulu’nun bu tutum değişikliği soru önergelerine dolaylı yoldan cevap verilmesi benzeri bir sonuç doğurduğu söylenebilir.

Yüksek Seçim Kurulu’nun tutum değişikliğine gittiği tarihten itibaren verdiği 153 soru önergesi ile ilgili kararlardan;

Soru önergelerinin %53’üne soru önergesine konu olayla ilgili ayrıntılı bir şekilde cevap verdiği,

Soru önergelerinin %13'üne Yüksek Seçim Kurulunda konuyla ilgili bilgi bulunmadığı yönünde cevap verdiği,

Soru önergelerinin %34'üne ise cevap vermediği görülmüştür.

1996-2015 yılları arasında sözlü soru önergelerinin cevaplanma oranının 1996-1999 yılları arasında %27, 1999-2002 yılları arasında %23, 2002-2007 yılları arasında %37, 2007-2012 yılları arasında %45, 2011-2015 yılları arasında %30 (Bakırcı, F., Yalova, Y. (2021) olduğu göz önünde bulundurulduğunda Yüksek Seçim Kurulu'nun %53 soru önergesi cevaplanma oranının yüksek olduğu kabul edilmelidir.

Yüksek Seçim Kurulu'nun cevapladığı ve cevaplamadığı soru önergeleri ayrı ayrı gruplandırıldığında seçmen sayıları ve Yüksek Seçim Kurulu ile ilgili ayrıntılı bilgiler konulu soru önergelerinin tamamını cevaplandığı görülmektedir. Bunun yanında SEÇSİS ile ilgili 12 soru önergesi cevaplanmışken 8 soru önergesinin cevaplanmadığı, engelli seçmenlerin seçime yönelik talepleri ile ilgili 5 soru önergesi cevaplanmışken 4 soru önergesinin cevaplanmadığı, seçim sonuçlarına yapılan itiraz ve şikâyetlerle ilgili 4 soru önergesi cevaplanmışken 12 soru önergesinin cevaplanmadığı, seçmen kütükleri ve seçmen kütüklerinin güncelleştirilmesi ile ilgili 5 soru önergesi cevaplanmışken 2 soru önergesinin cevaplanmadığı, tutuklu seçmenlerle ilgili 2 soru önergesi cevaplanmışken 3 soru önergesinin cevaplanmadığı görülmüştür.

Yüksek Seçim Kurulu'nun görev alanına giren konular ile ilgili soru önergelerinin %67'si Cumhuriyet Halk Partisi, %21'i Halkların Demokratik Partisi / Barış ve Demokrasi Partisi, %10'u Milliyetçi Hareket Partisi, %3'ü diğer siyasi parti milletvekilleri tarafından verilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi milletvekilleri tarafından Yüksek Seçim Kurulu'nun görev alanına giren konular ile ilgili soru önergelerinin cevaplanma oranı birbirine oldukça yakın iken, Halkların Demokratik Partisi / Barış ve Demokrasi Partisi milletvekilleri tarafından Yüksek Seçim Kurulu'nun görev alanına giren konular ile ilgili soru önergelerinin cevaplanma oranının düşük olduğu görülmüştür. Bunun sebebinin Halkların Demokratik Partisi / Barış ve Demokrasi Partisi milletvekilleri tarafından Yüksek Seçim Kurulu'nun görev alanına giren konular ile ilgili soru önergelerinin arasında Yüksek Seçim Kurulu'nun cevaplamama eğiliminde olduğu seçim sonuçlarına yapılan itiraz ve şikâyetlerle ilgili bir yoğunluğun etkisi olduğu ifade edilebilir.

Diğer siyasi partilerde Yüksek Seçim Kurulu ile ilgili soru önergelerin genel itibarıyla belli milletvekillerinde yoğunlaşmamışken Cumhuriyet Halk Partisi milletvekilleri tarafından verilen soru önergelerinin yaklaşık üçte birinin tek bir milletvekili tarafından verildiği görülmektedir.

4. SONUÇ

Türkiye'de seçimlerin yönetim ve denetiminden sorumlu olan anayasal kurum Yüksek Seçim Kuruludur. Yüksek Seçim Kurulu'nun anayasal konumu ve niteliği ile ilgili tereddüt ve belirsizlik uzunca bir süredir ne doktrinde ne yargı içtihatlarında ne de tali kurucu iktidar nezdinde giderilememiştir. Bu belirsizlik zaman zaman Yüksek Seçim Kurulu ve kararları üzerinde yersiz tartışmaların mesnedi haline gelmektedir.

Çalışmada Yüksek Seçim Kurulu'nun görev alanı ile ilgili konularda ilgili Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yürütmeyi denetleme araçlarından olan "soru" mekanizmasının bakanlar açısından işletilmesi hallerinde Yüksek Seçim Kurulu'nun konuya yaklaşımı temelinde Yüksek Seçim Kurulu'nun niteliği ile ortaya koyduğu tutumun belirlenmesi hedeflenmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu ilgili bakanlıklar tarafından kendisi yönlendirilen soru önermeleri ile ilgili olarak 2010 yılına kadar sert bir tutum sergilediği görülmektedir. 2010 yılından sonra bu sert tutumuna devam ediyor görülmele birlikte soru önermesine cevap verilmesi yönünde Yüksek Seçim Kurulu Başkanı'na yetki verilmesi yönündeki tutum değişikliğine gittiği görülmüştür.

Esasen Yüksek Seçim Kurulu'nun soru önermelerine dolaylı yoldan cevap vermesi Yüksek Seçim Kurulu'nun şeffaflığı ve hesap verilebilirliği açısından oldukça önemli ve yadsınamaz önemi haiz bir gelişmedir. Gerçekten de genel soru önermesi cevaplanma oranının belirgin düzey üstünde bir cevaplanma oranı seçimlerin dürüstlüğü açısından ancak memnuniyet verici bir durum olarak değerlendirilmelidir.

Fakat bunun bir bakanlık üzerinden ve soru mekanizması aracılığıyla gerçekleşmesi Yüksek Seçim Kurulu'nun niteliği ile ilgili yargısal alandan idari / sui generis alana bir kayma sonucunu doğurmaktadır. Yüksek Seçim Kurulu'nun bu sakıncayı göz önünde bulundurarak milletvekillerinin bilgi almayı talep ettiği konularla ilgili olarak doğrudan Yüksek Seçim Kurulu'na başvurması yönünde bir uygulama geliştirmesinin faydalı olacağı düşünülmelidir.

KAYNAKÇA

BAKIRCI, F., YALOVA, Y. (2021). Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Denetim Yetkisinin Gelişimi Üzerine, Parlamenter Sistemden Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine Sözlü Soru Önergesi, *ViraVerita E-Journal: Interdisciplinary Encounters*, 13, s. 352-395

GENÇKAYA, Ö.F. (2019). Seçim Güvenliği Hakkında Kısa bir Not, 13. *Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu Tam Metin Bildiri Kitabı* (Kaysem13 Uluslararası Siyaset ve Güvenlik Stratejileri Kamu Yönetimi Politikaları, Ed. A.F. GÖKÇE,U. ÜLGER, S. KULU, M.AKSU, 18-19 Nisan 2019, s.1237-1333.

GENÇKAYA, Ö.F. , GENÇKAYA, S., HAZAMA, Y. (2007). Parliamentary Questions in Turkey, *The Journal of Legislative Studies*, 13(4), s. 539-557.

GÖZLER, K. (2019). *Türk Anayasa Hukuku*, 3. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi.

GÜLER, F. (2021). *Seçimlerin Yönetim ve Denetiminde Görev Alan Kurumların Yapısal ve İşlevsel Sorunlarını Giderici Çözümler*, Bursa: Ekin Yayınevi.

GÜLER, F. (2022). Kamu Yönetiminin Siyasi Denetim Araçlarından Genel Görüşme, Ed. F. GÜLER, Y.UYSAL, *Kamu Yönetiminin Denetimi*, Ankara: Orion Yayınevi.

MARTİN, S. (2011). Parliamentary Questions, the Behaviour of Legislators, and the Function of Legislatures: An Introduction, *The Journal of Legislative Studies*, 17(3) s. 259-270.

NEZİROĞLU,İ.(2006). Türkiye Büyük Millet Meclisinde Parlamenter Denetim Aracı Olarak Sözlü Soru Önergelerinin Etkinliği, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(2), s.151-168.

EKLER

	TARİH	SAYI
1	30.12.2003	1313
2	07.06.2008	202
3	17.02.2010	116
4	27.02.2010	136
5	27.02.2010	138
6	27.02.2010	149
7	10.07.2010	450
8	10.11.2010	1017
9	10.11.2010	1018
10	10.11.2010	1019
11	10.11.2010	1020
12	10.11.2010	1021
13	18.12.2010	1090
14	08.01.2011	25
15	08.01.2011	26
16	19.02.2011	112
17	09.06.2012	310
18	19.07.2012	407
19	08.01.2013	1
20	12.04.2013	125
21	28.05.2013	187
22	28.05.2013	188
23	04.07.2013	270
24	08.07.2013	272
25	23.07.2013	286
26	02.11.2013	456
27	13.11.2013	480
28	16.11.2013	487
29	16.11.2013	492
30	07.12.2013	574
31	01.11.2014	4184
32	01.10.2014	4049
33	01.10.2014	4052
34	01.10.2014	4055
35	24.10.2014	4119

	TARİH	SAYI
45	08.08.2014	3609
46	08.08.2014	3610
47	28.09.2014	4038
48	07.08.2014	3601
49	05.08.2014	3553
50	05.08.2014	3552
51	05.08.2014	3551
52	12.07.2014	3248
53	10.07.2014	3225
54	01.07.2014	3118
55	28.06.2014	3087
56	28.06.2014	3089
57	18.06.2014	2967
58	18.06.2014	2968
59	18.06.2014	2969
60	10.06.2014	2933
61	04.06.2014	2987
62	23.05.2014	2799
63	23.05.2014	2798
64	23.05.2014	3800
65	23.05.2014	2797
66	17.05.2014	2728
67	17.05.2014	2729
68	09.05.2014	2638
69	09.05.2014	2646
70	21.06.2014	3011
71	09.05.2014	2637
72	09.05.2014	2636
73	09.05.2014	2639
74	21.04.2014	1843
75	11.04.2014	1249
76	31.03.2014	991
77	13.03.2014	744
78	11.03.2014	712
79	12.02.2014	382

	TARİH	SAYI
89	22.04.2015	726
90	03.09.2015	1698
91	13.03.2015	335
92	07.01.2016	7
93	07.01.2016	10
94	11.02.2016	89
95	19.04.2016	184
96	30.05.2016	241
97	30.05.2016	242
98	02.06.2016	251
99	21.10.2016	531
100	04.01.2017	9
101	17.01.2017	34
102	07.02.2017	71
103	13.02.2017	87
104	28.02.2017	178
105	09.03.2017	265
106	09.03.2017	266
107	13.03.2017	296
108	14.03.2017	314
109	21.03.2017	366
110	22.03.2017	378
111	28.03.2017	415
112	28.03.2017	416
113	18.04.2017	567
114	17.05.2017	689
115	17.05.2017	690
116	17.05.2017	691
117	17.05.2017	692
118	01.06.2017	714
119	01.06.2017	717
120	01.06.2017	718
121	21.06.2017	745
122	12.09.2017	793
123	15.01.2018	18

	TARİH	SAYI
133	14.11.2019	5345
134	05.11.2019	5325
135	24.10.2019	5302
136	03.09.2019	5133
137	20.08.2019	5091
138	31.07.2019	5060
139	31.07.2019	5061
140	18.07.2019	5024
141	18.07.2019	5026
142	18.07.2019	5033
143	18.07.2019	5032
144	18.07.2019	5025
145	18.07.2019	5030
146	18.07.2019	5029
147	18.07.2019	5028
148	18.07.2019	5031
149	18.07.2019	5027
150	08.07.2019	4996
151	04.07.2019	4972
152	04.07.2019	4973
153	02.07.2019	4966
154	02.07.2019	4965
155	27.06.2019	4934
156	27.06.2019	4933
157	27.06.2019	4932
158	17.06.2019	4859
159	14.06.2019	4844
160	13.06.2019	4812
161	13.06.2019	4833
162	23.05.2019	4651
163	17.05.2019	4558
164	17.05.2019	4559
165	29.04.2019	4152
166	26.04.2019	4055
167	10.04.2019	2307

36	01.10.2014	4053
37	01.10.2014	4048
38	24.10.2014	4118
39	14.11.2014	4227
40	01.10.2014	4051
41	28.09.2014	4035
42	11.09.2014	3969
43	15.09.2014	3968
44	09.09.2014	3886

80	07.01.2014	18
81	07.01.2014	16
82	21.11.2014	4243
83	22.12.2015	2460
84	04.04.2015	507
85	13.05.2015	889
86	30.01.2015	84
87	04.04.2015	508
88	22.04.2015	727

124	22.08.2018	121
125	01.03.2018	137
126	01.03.2018	138
127	09.04.2018	196
128	26.11.2018	1071
129	11.02.2019	845
130	26.03.2019	1669
131	21.11.2019	5361
132	21.11.2019	5362

168	10.04.2019	2306
169	08.04.2019	2184
170	08.04.2019	2183
171	06.10.2020	476
172	22.10.2020	540
173	14.10.2021	328